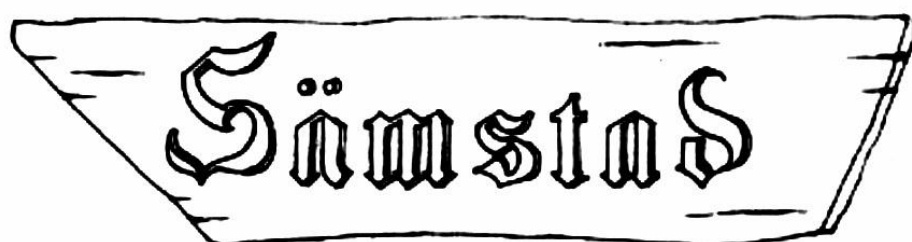

25 års Jubileum

(År 1974-1999)

Båtklubben

**”9000 års historia fram till år 2000
sedd med kikare från bryggorna i
Sämstad hamn”**

25 års Jubileumsupplaga

Mars 1999

Av

Daniel Forslöv

Gullmaren 9000 år

Anteckningar om Bohusläns historia med tonvikten lagd kring Gullmarsfjordens inre delar skrivna av Sven Brandberg vintern 1971-72 i Sämstad. Presenterat på årsmötet 1978.

9000 år sedan

För minst 9000 år sedan åt folk bl.a. ostron som man öppnade med ”skivyxor”. De använde även pilspetsar o dyl. av flinta. De största och mest kända tillhållen i Bohuslän för dessa människor är vid Hensbacka vid Munkedal och Skälleröd strax norr därom. Det var ett nomadisreande folk som levde på jakt och fiske – vid denna tid så låg havsytan 50 meter högre än idag. För 9000 år sedan och senare användes fångstfolket kärnyxor av flinta och för 7000 år sedan kom grönstensyxor till användning.

4000 år sedan

För 4000 år sedan övergick en del av fångstfolket till att börja bruka jorden (vete och korn) samt boskapsskötsel och 500 år senare inträder den äldre bronsåldern (dolkar etc).

2500 år sedan

Då och till för 2500 år sedan utfördes hällristningarna varav 800 finns mellan Tanum, Färlev, Lökeberg och Brastad. På gården Edsten vid Kville har det gjorts ett stort fynd av järnvapen jämte tre små gubbar i långbyxor (blåstall?) som är klippta ur tunn guldplåt. Dessa fynd lär ha en ålder av ca 2000 år. Forngravar har hittats på Lerberg i Håby soknen. Att Kviström var bebott redan under vikingatiden framgår bl.a. av att man där funnit ett par arabiska silvermynt.

1500 år sedan

En väsentlig befolkningstillväxt började först för 1500- 1000 år sedan och då var våra fyra sädesslag kända.

Vid mitten av 500-talet e Kr skrev östgöten Jordanes i Italien sin gotiska historia vari han nämnde norra Bohuslän som Ranrike bebott av ranii (raner). De hade en kung som hette Roduulf som dök upp vid Teoderiks hov i Ravenna. Jordanes uppgift är således den första notisen om bohuslänningar i en historisk källskrift. Vid medeltidens början skrivs om landet Viken samt Älvsyssel – förmodligen det som vi idag kallar Norrviken, Sunner-viken samt området vid Göta älv. Vid 800-talets början låg landet under Danernas välde. I början av 900-talet intog man den norska riksgrundaren Harald Hårfager bl.a. Viken, men redan i slutet av århundradet hade Harald Gormansson i Danmark hävdad sin överhöghet över Norge. Alltsedan dess har landskapet omväxlande haft norska, danska och sveakungar. Bl.a. upprättades de danska vikingarna Sven Tveskägg

och knut den Store ett Nordsjöimperium omfattande Danmark, Norge och England och däri ingick Viken. Olav Tryggvasons far Tryggve (1100-talet) föll i strid utanför Sotenäset och begravdes i röset Tryggvarör.

För ledungen (krigstjänst) var Viken uppdelad i 16 ”skibreidor” där varje sådan skulle utrusta ett långskäpp med tjugo roddarbänkar och 40 roddare- som skulle slåss! Ett sådant skepp var 35-38 meter långt och förde 200-225 mans besättning.

1000 år sedan

Arvingen till norska tronen Magnus Sigurdson mötte inkräktaren Harald Gille i strid vid Färlev år 1134 där Gullmarsfjordens norra förgrening slutar. Kyrkorna i Foss och Håby byggdes ungefär vid denna tid dvs under äldre medeltiden. Den senare lär vara den minsta stenkyrkan i Bohuslän som ännu är i bruk. Viken blev ånyo krigsskådeplats år 1139 då Sigurd, kallad Slemmedjäkne, i förbund med kung Magnus mötte Haraldsönernas män vid Holmengrå i en sjöstrid varvid Magnus föll och Sigurd torterades till döds.

En av Haralds söner, Öystein Haraldson, som var norsk delkung tillsammans med sina bröder Inge och Sigurd, stred år 1153 med ”Ränerna” vid Lekberg (Lerberg i Håby?). Kung Öystein blev några år senare fiende med brodern kung Inge som hade kyrkans (katolska) stöd. Öystein dödades vid Foss år 1157 av en anhängare till Inge på ett grymt sätt och blev genom denna sin död lokalhelgon liksom flera andra nordiska kungar under 1100-talet. Enligt en av Snorre förmedlad tradition skedde under och helbrägdagörelse vid hans grav i Foss kyrka, tills hans fiender hällde upp spadet av hundkött över graven – och med denna magi satte stopp för den enda chans Bohuslän torde ha haft att få igång en egen helgonkult.

Kung Sverre sammankallade och höll bl.a. år 1184 tingsmöten vid Färlev och Foss kyrka av vilket framgår hur stor betydelse områdena vid Gullmarsfjordens övre delar hade för det inre av Ranrike tack vare att man behärskade den nordsydliga landsvägen (idag E6:an) och samtidigt hade utmärkta sjöförbindelser. Omkring år 1200 tillsattes den förste kända lagmannen över Viken och han hette Thord Skolle. På 1230-talet lät Kung Håkon Håkonsson bygga en smäcker och elegant, av skulpturer smyckad kyrka i Dragsmark helgad åt Maria i Skogen och skänkte 50 markabol till denna. Samtidigt anlades ett kloster tillhörande premonstraterorden. Detta bröts ner i början av 1600-talet för att lämna sten till utbyggnad av Bohus fäste. Kyrkan förföll och rasade ihop år 1846, men ruinerna är konserverade.

800 år sedan

Under 1200-talet blomstrade Bohusläns sjöfart upp. Marstrand blev internationell hamnstad. ”Simon i Skredsvik” som var en storbonde ägde bl.a. ett Österfararskepp och med andra ord drev han handel på Östersjön.

År 1273 Gjordes en norsk-svensk gränsöverenskommelse med gränser i stort sett enligt nuvarande landskaps- och landsgränser. Bland de storgårdar som nämns i Kungasagorna finns i Hallinden och Åby som var säten för bondehövdingar under 1100 och 1200-talen. Åby kallades vid början av 1400-talet för säteri och hade då 26 underlydande gårdar i Brastad, Bro och Morlanda och ägdes av riksrådet Knut Knutsson Båt.

600 år sedan

Holma omnämns i 1400-talets slut innehavdes då av friherre Friis. Gården var osannolikt stor, ty ägarna skrev sig som herrar eller fruar till Holma. Hur många medeltida gårdar som tillhörde Holma är inte känt. Kronan (staten) ägde gårdar men över hälften av all jord i Bohuslän ägdes under medeltiden av fria bönder. I Kongahälla år 1308 enades nordens tre konungar mot de bråkiga svenska härtigarna Erik och Valdemar. Under åren mellan 1310 och 1319 byggdes Bohus nuvarande fästning med tre fyrkantiga torn samt ett runt. Kung Magnus tog residens där år 1332 och mottog året därpå den påvliga nuntien Petrus Gervasius som gav portvakten och tornväktaren rikligt med drikspengar till så pass att man trodde det var mutor. Kung Magnus firade bröllop på Bohus slott tillsammans med Blanche av Namur år 1335. Kongahälla var då Norges sydliga flottstation. Åren 1375-1389 residerade drottning Margareta på Bohus. Åren 1349-1350 härjades Bohuslän av digerdöden och Tanum så svårt att hela bygden skulle ha dött sånär som på 2 hushåll. Uddevalla som köpstad anlades vid 1400-talets slut och fick sina första stadsprivilegier år 1498. År 1455 hade marsken Tord Bonde låtit bygga bl.a. borgen Karlsborg (nu endast ruiner) vid Röe på Stångenäset som skydd mot Kung Kristian den förstes krigsplaner.

500 år sedan

År 1523 besattes viken av Gustav Vasas härförare Ture Jönsson, Tre Rosor och Nils Olof Vinge. Gustav Vasa lät sätta Karlsborgs slott i skick som residens åt Hövitsmannen. Redan 1529 förlorade han viken då bl.a. slottet nedbrändes av Kristian den andres trupper som understöddes av en holländsk flotta. Vid denna tid som övergick Bohuslän från den katolska till den lutherska läran. En sägen om Gudmundskär utanför Fjällbacka förtäljer att den katolska prästen på Kville herr Gudmund hellre lämnade Viken än att övergå till den nya läran och kallat Gud till vittne på sin läras sanning, då han annars sade sig vilja omkomma vid närmaste skär efter avseglingen, något som omedelbart inträffade..... Klostren i Dragsmark , Kungälv och Marstrand revs i början av 1500-talet. Vid denna tid var Bohuslän ännu rikt på ekskog och Danska Kronan lät avverka mycket timmer för skepps och slottsbyggnad. Tillgången minskade emellertid och år 1548 utfärdades förbud mot export utom till Danmark. Sista ordern omfattade 3000 ekar, utställd år 1617.

Det nordiska sjuårskriget började med att danskarna erövrade Elfsborgs fästning i september 1563. Erik den 14:e svarade med att låta Per Brahe härja i Bohuslän där bl.a. Kungälv brändes ner i november. I februari 1564 försökte Klas Horn intaga Bohus fäste. Längre fram under året brändes Uddevalla. Sin tredje och hårdaste belägring fick Bohus utstå 1566 men svenskarna lyckades inte intaga fästet. Fred slöts i december 1570 men redan år 1611-1613 krigades det igen. Då pågick den sk braendefejden då svenskarna brände ner 573 av Bohusläns ca 3000 gårdar ända upp till Krokstad. Under tiden pågick det stora sillfisket åren 1556-1589 med handelscentrum i Marstrand.

400 år sedan

Ett nytt krig utbröt i december 1643 och då uppsattes Bohusläns regemente bestående av 3 kompanier om tillsammans 1000 man. Man försökte kasta ut svenskarna i Elfsborg och i Göteborg. År 1645 bombarderades svenskarna bohuss fäste och senare slöts Brömsebrofreden. År 1657 utbröt det fjärde nordiska kriget inom ett sekel då svenskarna försökte inta Uddevalla men avvisades av den norska armén under Krabbes ledning. Ett nytt anfall slutade med nederlag vid Hjærtum. I början av 1658 drev svenskarna ut Krabbe ur provinsen. Bohus fäste blev dock i norsk ägo. Krabbe gjorde en snabb comeback som han med befolkningens hjälp i februari återerövrade Bohuslän.

I Roskildefreden samma år fick Sverige Bohus slott och län som också är vederbörligen okuperat än idag. Om överlämnandet av Bohus slott den 18 mars 1658 berättades att en ridande på vit häst och åtföljd av generalmajor Harald Stake, nyss utnämnd till Bohusläns guvernör, begav sig greve Erik Stenbock från staden upp till fästningen, där Ivar Krabbe överlämnade nyckeln till honom. Svenskt rytteri och fotfolk marscherade in samt svensk lösen sköts med fyra kanoner. Därefter begav sig Stenbock ner till staden igen och” varest han sig lustelig och glad betedde”.

Karl den 10:e Gustav firade fredsslutet med att i Göteborg hålla riksdag med början den 8:e april och sedan vidtog försvenskningen varvid bl.a. prästerna blev ålagda att hålla gudstjänsten på svenska.

Men så blev det dock krig på nytt. Karl Gustav sände Harald Stake att erövra hela Norge men det blev bakslag. I oktober 1658 tog norrmännen till offensiven så att Stake tvingades dra sig ner till Tanum och norrmännen tog ställning i Skee. Mot slutet av året drog sig den norska armén tillbaka ut ur Bohuslän och i februari 1659 gjorde Stake ett nytt misslyckat försök att inta Halden. På hösten kom ett stort upplagt norskt invasions-företag mot Bohuslän och krigshärarna böljade fram och åter över landskapet tills fred slöts 1660 i Köpenhamn då bekräftades Sveriges innehav av Bohuslän. Vid denna tiden kom sillen åter tillbaka efter 75 års frånvaro. Den 21 januari 1664 skrev Margareta Hvitfelt testamente till förmån för gymnasiet med hennes namn i Göteborg. Donationen

omfattade säterierna Åby och Sundsby. Vid denna tid levde även andra bohusslänska storgodsägare såsom Ascheberg, Bildt och Dorothea Bjelke. Den sk Gyldenlövefejden åren 1675-1679 inleddes med att norrmännen brände ner Strömstad och norska galejor gjorde strandhugg vid Saltkällan. I juni 1676 stormade och intog Gyldenlöve de svenska skansarna vid Kviströms Bro. Striderna böljade fram och tillbaka i Bohuslän varvid stor förödelse anställdes. Fred slöts i Lund år 1679. Därefter vidtog den egentliga försvenskningen bl.a. tvingades prästerskapet skriva under en "supplik" härom. Reduktionen drabbade hårdast generalguvenören och storgodsägaren Aschberg. Efter 1679 åtnjöt Bohuslän en 30-årig fred, den längsta på över ett sekel!

300 år sedan

År 1711 gjordes dock Gyldenlöves son ett infall, men fick vända strax utanför Uddevalla. Under karl den 12:es norska fälttåg 1716 sköt Tordenskjold isank en hel svensk eskader på Dynekilen. Våren 1720 var Strömstad under några veckor okuperat av en dansk-norsk armé.

Under 1740-talet hade Länsstyrelsen en Herr Quistberg som reste omkring bland bönderna och pratade för jordbrukets och fåravels förkovran. Han rapporterade att i bl.a. Håby klagades över att alltför många torp hade anlagts under de senaste åren varigenom de få kvarvarande skogarna föröddes.

Så började åter det stora sillfisket som pågick åren 1752-1808.

År 1795 för att ta ett exempel Uddevalla; 38357 tunnor salt sill såldes huvudsakligen till östersjöområdet (Danzig, Riga, Königsberg). I länet fanns då flera hundra trankokerier med sill som råmaterial.

År 1783 t.ex. exporterades 800 fat tran till Paris för gatlyktornas behov.

Eftersom trangrumset tömdes i havet fick länet sina första miljöskadeverkningar.

Våren 1783 utfärdades en förordning som förbjöd detta förfaringsätt. Efter försök blev trangrumset åtråvärt som jordförbättrings- och gödningsmedel.

Arbetet i salterier och trankokerier utfördes som säsongarbete av landsortsbefolkningen.

Bohusläns sista gränsfejder började den 24 september 1788 med att en dansk-norsk armé om 9500 man intog Strömstad och fem dagar senare omringade de svenska skansarna med 800 mans besättning vid Kviströms Bro. I bytet ingick bl.a. 10 kanoner vilka återfanns i lasten hos ett av de fartyg som kapades vid danskarnas belägring av Göteborg. I oktober 1788 slöts fred.

200 år sedan

År 1805 hade Håby socken 780 invånare och 1850 fanns det dubbelt så många.

Lysekil hade endast 446 respektive 588 men där fanns då hela 15 fraktskutor.

Om Tunge härad (Håby, Foss och Svarteborg) sägs att det rymmer vid

Kvistrumsälven och Munkedalsån sågverk och bruk som ger allmogen lönande

körslor som biinkomst till jordbruket. Havre odlades på stora arealer och år 1823

slog sig skotten William Thorburn sig ner i Uddevalla och bedrev handels och

rederirörelse där havren särskilt från 1840 blev en stor exportvara på England. Hans ångskutor lade till bl.a. vid den lilla ön i Färlevfjorden dit Håbybönderna körde sina havreflorer ned över allmanningen och sedan rodde havren i ekor över till ön. Efter tidigare försök bildades under 1860-talet fyra rederier med ångbåtstrafik på den Bohuslänska kusten varav tre hemmahörande i Bohuslän och ett i Göteborg.

100 år sedan

Från och med 1874 började William Thorburn & Söner havreexporten med egna ångbåtar. Gustavsberg utanför Uddevalla är Bohusläns och förmodligen Sveriges äldsta havsbad med anor från 1700-talet.

Nu är vi så långt framme i tiden att vi kan nämna att Emilie Flygare-Carlén som representant för Bohuslän i litteraturen och målaren Carl Wilhelmsson i konsten.

Författare och eftersökningsarbete skrivet av Sven Brandberg, Sämstad vintern 1971-72.

Ångbåtsepoken

Ångbåtarnas tid var från tidigt på 1800-talet fram till 1960 då de flesta försvann eller skotades ut. Ångbåtens gryningstid var 1800 talets början och man talar om storhetstidens glansdagar mellan 1860-1890 Och sedan följde den stora ångbåtsdöden mellan år 1900-1960. Förhållandevis utgör detta en ganska kort epok på ca 100 år totalt i sjöfartens långa historia, men den banade väg för och var en av grundstenarna till dagens snabbare transporter av personer och gods. För människorna idag (år 1999) lever minnena kvar som ett romantiskt skimmer med färgstarka kaptener och stånkande ångmaskiner i epoken industrialismens början. Vad som ska förtäljas är att det inte existerade något snabbt kommunikationsmedel på den tiden i kustbandet utan det var med muskelkraft via åror eller med vindens hjälp man tog sig fram. De första resorna i kustbandet vände sig till societeten eller överklassens människor som skulle ut i lust och flärd för att kryssa runt emellan de snabbt uppväxande kur och badorterna som då blev tillgängliga på ett helt annat sätt än tidigare. Det var i huvudsak storstadsbor från de stora städerna och mestadels Stockholmare. Det går att utläsa att det ansågs som ett gissel när överklassen gled runt på helgerna och då speciellt på söndagarna. På den tiden ansågs söndagen mycket helig och då skulle man verkligen vila. Men nere i hamnarna var det full aktivitet eftersom ångbåtarna med "de rika" kom och då gällde det att tjäna pengar medan de var där. Man tyckte att med ångbåtarna och dess framfart följde synd. Det lastades varor och jobbades på söndag till de djupa troendes stora förtret. Godstransporten för en del handfirmor kombinerade med rederier med var på stark framåtmark vilka också växte upp i kölvattnet på ångbåtarnas expansion denna epok.

Konkurrensen mellan firmorna och dess trafiklinjer var knivskarp på den tiden. En av dessa firmor bildades 1876 den 27 mars hette ”**Ångbåtsaktiebolaget Bohuslänska Kusten**” och i just detta bolag gick en grosshandlare in med 120 av de 300 aktierna och hans namn var liksom Ångbåten som lade till i Sämstad, nämligen i egen hög person, **Robert Thorburn**. Det är kring dessa ämnen vår historia i Sämstad kretsar och vi börjar denna historia året William Thorburn emigrerar till Sverige

William Thorburn från Skottland

År 1822 passerade en köpman, William Thorburn från Skottland, Uddevalla och blev mycket förälskad i staden. Han fick på Gustafsberg veta att Brattås gård var till salu och när hans bud accepterades flyttade han med sin fru Jessy Macfie-Thorburn och barnen från Skottland till Uddevalla. Thorburns handelshus blev så småningom landets näst största havreexportör mot England. När havreexporten avtog i slutet på 1800-talet satsade Thorburn stort på oljeslageri

William Thorburn
1780-1851

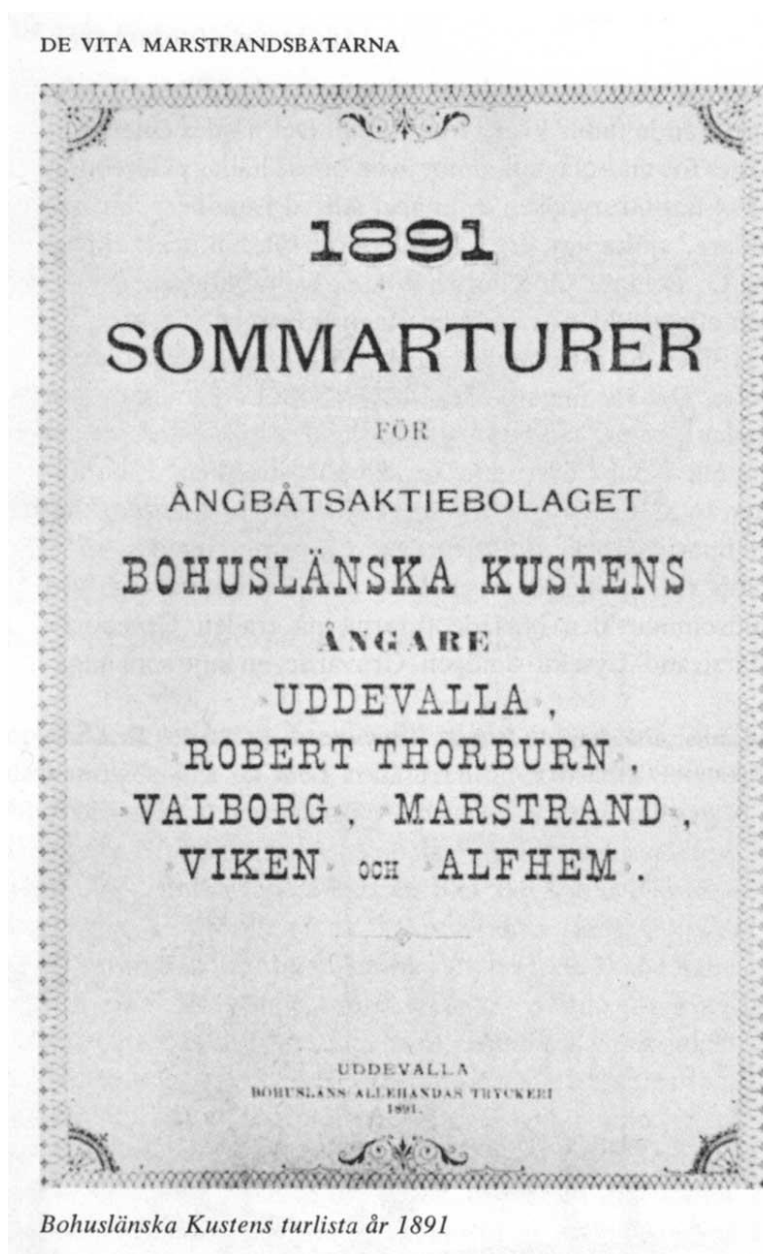

Jessy Macfie
1790-1863

där linfrön pressades på sin olja till målarfärg och linoleum-mattor. Få släkter har haft så stor betydelse för Uddevallas utveckling som släkten Thorburn-Macfie. Han blev snabbt redare och en aktiv jordbrukare med många idéer om odling. Hans intresse för odling gjorde att han fick kontakt med nyskaparen inom svenskt jordbruk Emil Nonnen i Västergötland och havre blev plötsligt en helt ny export-produkt för Uddevalla 1822 i vår långa resa fram till i år 1999 som det är nu.

Grosshandlare Robert Thorburn

Robert Thorburn blev grosshandlare och delägare i firman *William Thorburns söner*. Denna firma drev havreexporten (mot England). Robert Thorburn ägde skärgårdsångaren Valborg på Lysekilestraden till och med innan året 1876 vid hans gemensamma bildning av bolaget ”Ångbåtsaktiebolaget Bohuslänska Kusten”.

Ovan kan ses turlista för Ångbåstaktiebolaget

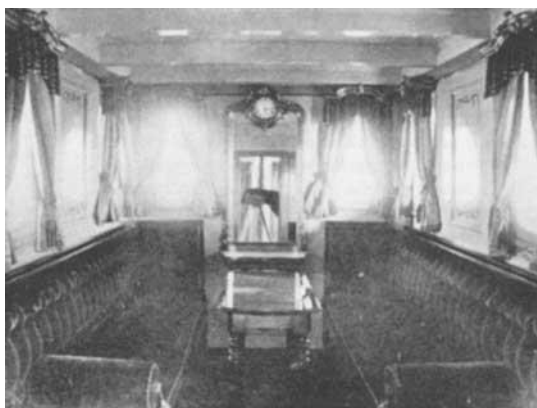
Ångbåten ”Valborg”(den första) gick i trafik i linjen Göteborg-Lysekil med flera anhalter längs kusten och kapten var en av bolagets bildare vid namn August Ohlson. Några år senare 1883 när det gått mycket väl för bolaget så beslöts att införskaffa två nya ångbåtar vid namn Viken och *Robert Thorburn*

Ångbåten Robert Thorburn

Robert Thorburn byggd vid Bergsunda Mekaniska Verkstadsvarv i Stockholm år 1883 för "Ångbåtsaktiebolaget Bohusländska Kusten AB" i Uddevalla och kostade 88700 kronor. Längden var 33.2 meter och bredd 5,92 meter, Inredningen bestod av en herrsalong, damsalong på överdäck och under däck fanns hytter för befäl manskap och passagerare. Ångaren Robert Thorburn var en bekväm båt, en prydnad för den svenska handelsflottan. Så löd omdömena när kapten Ohlsson tog över befälet på båten från och med jungfruturen. Ångaren gjorde vid första provturen 12 knop och gick sin mesta tid på traden Göteborg-Lysekil-Saltkällan. Efter förlisningen 1912 bärgades och reparerades fartyget. Ångaren moderniserades vid olika tillfällen. År 1921 tillkom matsalen på däck samt en ny styrhytt. Robert Thorburn var till en början svart nedtill men ommålades till vit på 30-talet. Aktiebolaget upplöstes 1949 och ångbåten Robert Thorburn gick tyvärr till skrotning efter 68 år i tjänst året 1950.

En "damsalong" är där damerna satt och kan ses i bilden nedan till vänster.

Damsalongen på Lysekil

Försalongen på Lysekil

Typisk damsalong från en ångbåt (Lysekil)

Robert Thorburns Förlisning 1912

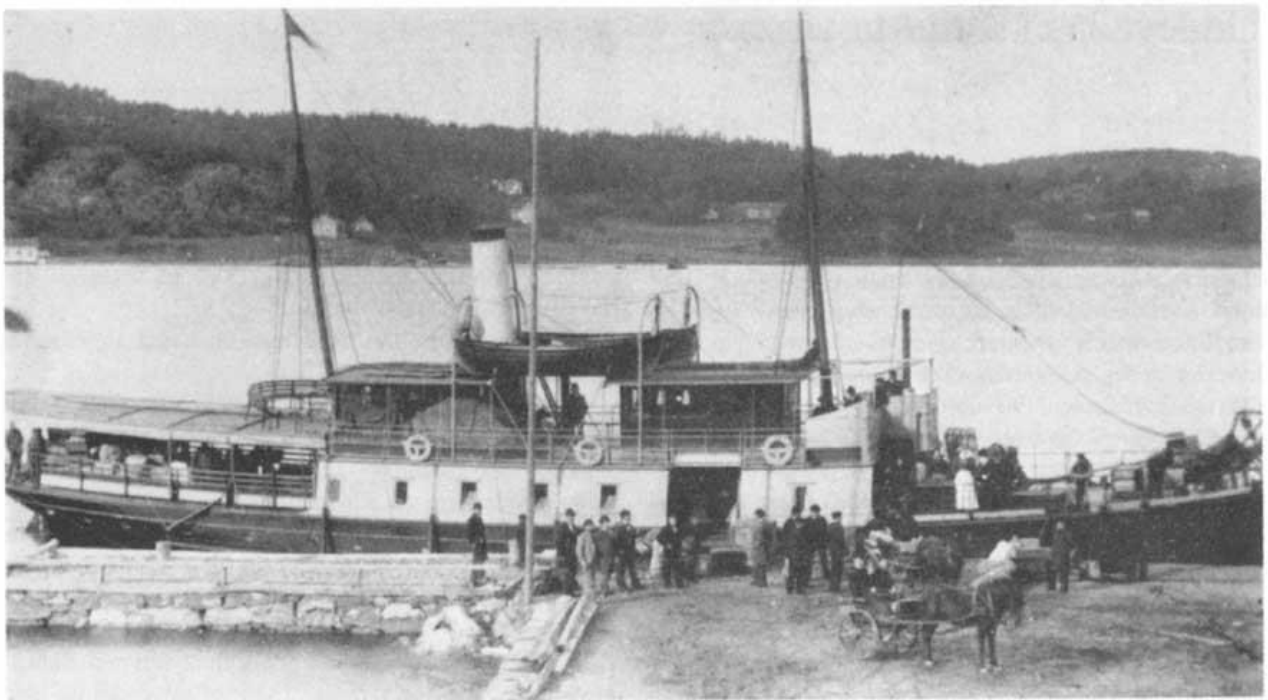
Förlisningen 1912

I en februaristorm 1912 strandade fartyget i Stora Sillesund söder om Marstrand och sjönk med akterskeppet. Ångaren bärgades dock och reparerades. Sillesund kan vara ett besvärligt håll där västanvinden kan vräka på med full kraft och så gjorde även denna februarisöndag. Roderledningen kom ur funktion och fartyget tappade styrningen och drev in mot bränningarna vid inre smygholmen. Man lyckades få iland en tross och med denna tog sig såväl passagerare som besättning sig över till holmen, naturligtvis genomvåta och frusna. I Marstrand hade man sett ågarens master över bergen när fartyget kom ut ur Sillesund , och man förstod snabbt att det inte stod rätt till. Man skickade snabbt ut undsättning. Kaptenen O.E Olson som varit i bolagets tjänst sedan 1887 och i tolv år fört ångaren Robert Thorburn utan ett enda missöde tidigare, stannade i det längsta kvar ombord. Räddningen gick lugnt och sansat. Värst var för resturatriken , som genom lastens förskjutning blev instängd i salongen så att dörren måste sprängas. Hon fick en nervchock. Kaptenen berättade i en intervju i göteborgsposten att alla stannade kvar på sina platser, då ångaren drev vind för våg. När maskinisten ropade att vattnet stor högt i maskinrummet och att elden under pannorna började slockna, frågade kaptenen: ” kan du göra ytterligare ett

försök att hålla maskinen igång en stund?” Maskinisten gick tillbaka och slog maskinen back. Om detta ej skett hade ångaren säkerligen drivit upp mot stora Smygholmen och blivit fullständigt vrak. När stormen efter några dagar bedarrat och fartyget skulle bärgas, såg det hemskt ut ombord. Eldarens och maskinistens hytter var bortspolade. Brottsjöarna hade banat sig väg till försalongen och slagit sönder allt i sin väg. Möbler, mjölsäckar, margarinlådor, smörbyttor, allt tänkbart från en styckegodslastad ångare drev omkring och hade kastades upp på intilliggande klippor och stränder.

Robert Thorburn som fyra år tidigare hade genomgått en omfattande modernisering behövde ånyo repareras grundligt innan den återigen kunde sättas in på sin vanliga rutt Göteborg-Uddevalla-Saltkällan.

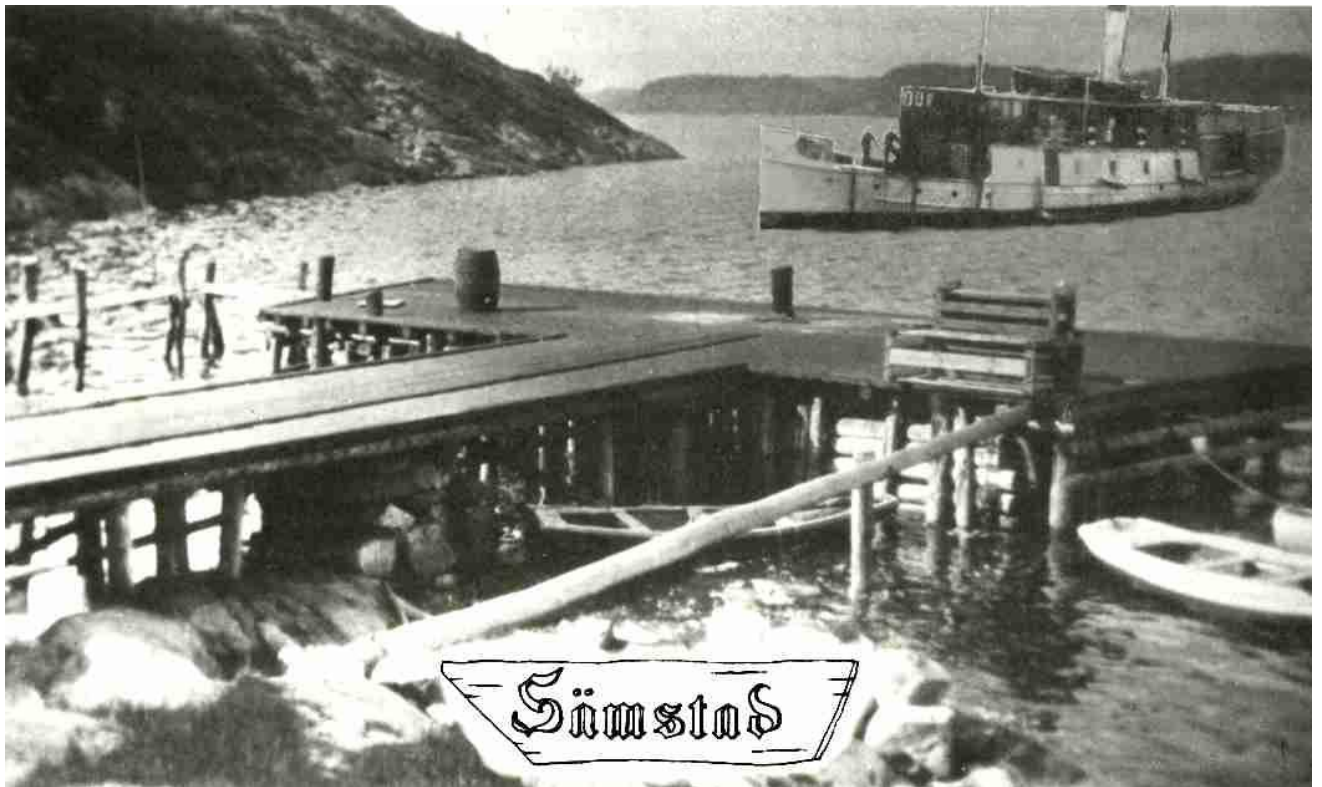
UDDEVALLAS KUSTFLOTTA VÄXER

Robert Thorburn vid Ljungskile vid seklets början

Det var på denna sträcka som Robert Thorburn ångade fram och tillbaka ända till det bittra slutet 1949. Sträckningen in i Gullmarsfjorden lades även till och då bland annat till vår egen lilla hamn i Sämstad. Turlistorna från denna sträckning har sparats på tidningen Lysekilsposten. Vid bolagets avveckling 1950 såldes fartyget till Gunnar Jansson i Uddevalla. Denne vidarebefordrade henne till Göteborg och Belgien för skrotning.

Ångbåten Robert Thorburn i Sämstad vid sent 1800-tal

Ångbåten Robert Thorburn lägger till i Sämstad hamn (anm. konstruerad bild)

Ångbåtsmagasinet i Sämstad

Ingen vet säkert hur länge byggnad (ångbåtsmagasinet) stått nere i hamnen men helt uppenbart är att där förvarades utsäde i väntan på transport. Sjöfarten hade fått ett uppsving och därmed möjlighet till snabb export på den tiden med de nya ångbåtarna som transportmedel. I landsbygden började det växa upp handelsbodas och affärer i och med den ökade rörligheten som ångbåtarna skapade.

Ångbåtsaktiebolaget Bohuslänska Kustens Höstturer	
Göteborg—Stenungund—Ljungskile—Uddevalå—Lysekil—Gullmarsfj—Brofjorden—Smögen—Gravarne.	
Ångarna »Kung René», »Bakar», »Byttorden», »Borgåsa» och »Vikna» avgår fr. a. m. 5 Sept. Ångarna »Palto» och »Thorburn» fr. a. m. 10 Sept. t. a. m. 7 Okt. 1925.	
I	Från Göteborg till Uddevåla.
Ångbåt	Från Uddevåla till Göteborg.
Ångbåt	Från Göteborg till Lysekil.
Ångbåt	Från Lysekil till Göteborg.
Ångbåt	Från Uddevåla till Lysekil.
Ångbåt	Från Lysekil till Uddevåla.
Ångbåt	Från Göteborg till Smögen.
Ångbåt	Från Smögen till Göteborg.
Ångbåt	Från Göteborg till Gravarne.
Ångbåt	Från Gravarne till Göteborg.
Ångbåt	Från Göteborg till Brofjorden.
Ångbåt	Från Brofjorden till Göteborg.

Tidtabellen

Ur tidtabellen år 1925 kan man utläsa att ångaren gick från Sämstad hamn klockan 6.30 på morgonkvisten och gick via Holma till Lysekil och man var då framme i Lysekil klockan 8.00 vid bra väder. En resa tog alltså 1,5 timme till Lysekil. Dagarna var måndag, torsdag och lördag som man kunde resa från Sämstads hamn.

Handelsbod i Sämstad tidigt 1900-tal

Lanthandelnbutikernas epok och expansion i kyrkbyar och samhällen kunde komma till stånd med hjälp tack vare ångbåtstrafiken. I Sämstad fanns då ett ”gästgifveri” ett slags enkelt hotell och sålunda även en egen handelsbod.

Handelsboden i Sämstad ligger strax ovanför tennisbanan och var då på den tiden hälften så stor som byggnaden är idag.

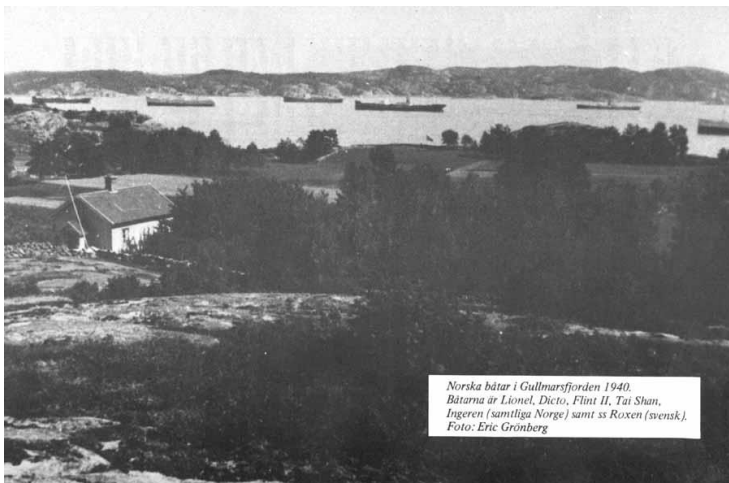
Handelsbod (affären) i Sämstad

Äppeldalen Sämstad

Just Sämstad var någon gång äppelodlingarnas dal där i stort sett hela dalen ned igenom bestod av äppellundar, källa Erik Johansson, Sämstad.

Under andra världskriget 1940

Under krigsåren kom många nationer att nyttja Sveriges neutralitet och totalt 11 nationer lade då upp sina fartyg tillfälligt i fjorden när det ”hettade till kring öronen”. Sverige exporterade även kullager under mycket hemliga manövrar till

Norska båtar i Gullmarsfjorden 1940.
Båtarna är Lionel, Dicto, Flint II, Tai Shan,
Ingeren (samtliga Norge) samt ss Roxen (svensk).
Foto: Eric Grönberg

England och även till Tyskland vilket finns nämnt i de flesta historieböcker som skildrar kriget. Många av den fasta ortsbefolkningen blev goda vänner med sjömännen som låg här på den tiden. Om detta finns mycket att förtälja ibland den äldre generationen men det finns inte mycket skrivet.

Det har varit mycket militära anläggningar och hög aktivitet

i Gullmaren men har lagts ned i och med det kalla kriget trappades ner.

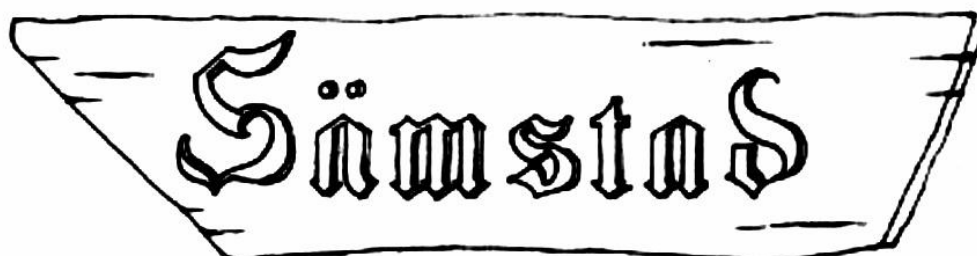
1950

Med krigets slut och tiden därefter kom den stora sk. ångbåtsdöden då de gamla fina ångbåtarna fick lämna plats åt snabbare fartyg på 1950-1960 talet.

1968

1968 är året som det hände något intressant i Båtklubben Sämstads historia.

Båtklubben

25 år!

Hamnen i Sämstad invid Gullmarsfjorden våren 1997 (ljugarbänken är fullsatt)

Sämstad Båtklubbs historia under 25 år (1974-1999)

Båtklubben Sämstad bildades 1973 av Bengt Forslöv och Carl Gustaf Ström och det kan vara intressant för de medlemmar och utomstående som inte varit med från början om en återblick.

1968

Brevet som startade allt

Bengt Hallberg i från Köping bosatte sig i Sämstad i ett av de större husen som ligger på väg ned i hamnen på höger sida. Han ägde därmed en stor del av hamnen och som då sköttes om av Knut Johansson i Säleby (infarten till Barkedal). Fröet till båtklubben finns i ett brev till min far Bengt Forslöw tidigt i maj 1968. Bengt Forslöw hyrde då på den tiden en båtplats nere i hamnen av Bengt Hallberg för en kostnad av 90 kronor per år. Den södra bryggan fanns med några båtplatser vilka han hyrde ut till ortsbefolkningen. Brevet är kärnan till båtklubbens födelse och lyder som följer i originalutskrift;

Angående båtplats i Sämstad hamn.

Med hänvisning till Edert önskemål om att erhålla båtplats i hamnen får jag härmed meddela att numrerad båtplats vid den nybyggda bryggan finnes

reserverad för i första hand ett år framåt till en årskostnad om kr. 90:- och sedan jag erhållit avgiften kommer numret å Eder båtplats att meddelas.

Det är min avsikt att nästa vinter bygga ytterligare bryggor på andra sidan sjöboden och jag räknar med att hamnen skall vara helt klar 1969.

Då jag själv är medveten om att det är oriktigt att en privatperson helt skall ha bestämmanderätten över ett område avsett för fritidsnöje föreslår jag Eder att i sommar tillsammans med andra båtägare i Sämstad hamn bilda en båtägareförening som, sedan hamnen är helt klar, på rimliga villkor få övertaga de av mig uppförda bryggorna. Uppförande av privata bryggor i hamnen är förbjudet och samma sak gäller ankring av båtar mitt för sjöboden. Alla båtar i hamnen skall vara ankrade vid boj - ej vid stör el. dyl. Det är min förhoppning att alla skall trivas med de förändringar som blir i Sämstad hamn.

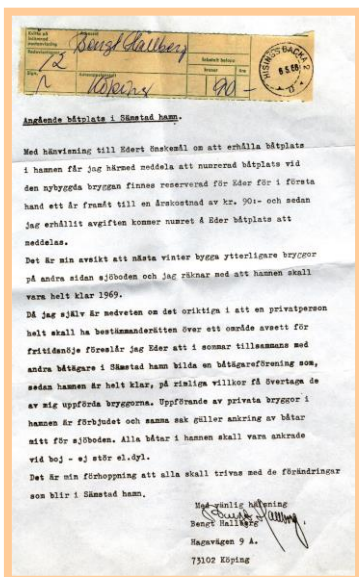
ankrade vid boj - ej vid stör el. dyl. Det är min förhoppning att alla ska trivas med de förändringar som blir i Sämstad hamn.

Med vänlig hälsning

Bengt Hallberg

Hagavägen 9A

731 02 Köping.

Vidare kommer ett utdrag från Carl Gustaf Ström som skriver;

1973

Under slutet av året 1973 träffades Bengt Forslöw och jag Carl Gustaf Ström för att diskutera möjligheterna att bilda en båtklubb i Sämstad. Redan den 8 december 1973 var vi mogna för att kalla till ett första trevande sammanträde på restaurang Oasen i Brastad och en interimstyrelse valdes också vid detta tillfälle.

Ägarna för hamnen vid denna tidpunkt var för stenbryggan och för södra bryggan, Bengt Hallberg. Den norra bryggan hade Gunnar Flodin som i sin tur hade ett avtal med byggmästare Kinnander om ett antal av 14 båtplatser som reserverats för ägare för ett nybildat tomtområde. Den del av hamnen som kranen är placerad på hade de flesta ägarna. Denna samfällighet bestod av ägarna Hallberg, bröderna Johansson, John Samuelsson samt SPIAF Vargön.

Som ni förstår så var det värdefulla båtplatser som vi ville komma i besittning av. Eftersom vi inte var kapitalstarka gällde det att pressa priset så mycket som möjligt. Sammanlagt betalade vi för bryggor och kran 37.000 kr. Denna summa lånade SPIAF ut till oss på fördelaktiga villkor. Lånet är nu återbetalat.

1974 – Båtklubbens bildande

Inträdesavgiften första året var 100 kr. Årsavgiften var 75 kr och båtplatserna kostade 125 kr. Olika befattningshavare som vi kunde ha glädje av i framtiden inbjöds till sammanträffande i hamnen under våren 1974. Deltog gjorde hamnkaptenen från Lysekil, ordföranden i kommunens fritidsnämnd, Bertil Govik. De uttalade sin glädje över att det bildats en båtklubb. Gatuchefen i Lysekil lovade att anlägga parkeringsplats på ett område som Hallberg ställt till förfogande gratis. Vägmästare Danielsson erbjöd sig att lägga ner rör samt bredda vägen.

Vi i styrelsen kände oss ganska nöjda nu när vi erhållit så positiva svar på våra önskemål från både myndigheter och markägare. Nu kunde vi ta det lugnt på arbetsdagarna, trodde vi. Klubbmästaren tog oss ur den drömsitsen ganska snart. Som bekant var Melker Lundqvist klubbmästare då och någon lämpligare kunde vi inte fått. Han är född och uppväxt här i Sämstad och följt utvecklingen i hamnen med stor intresse ända sedan de stora ångfartygen lade till här. Självfallet hade han den rätta blicken för hur bryggorna skulle se ut. Med stor entusiasm och brinnande intresse engagerade han sig för mer stabila bryggor och god ordning i hamnen. Han var då en mycket stor tillgång för båtklubben. En stor eloge skall också riktas till hans fru Inga som inte bara hållit honom i handen utan även fått taga riktiga krafttag ibland.

1976

Sommaren år 1976 måste jag avtacka sekreteraren Bengt Forslöw som avgick för att engagera sig i uppbyggandet av fritidsverksamheten (Fritidsföreningen Barkedal-Sämstad). Dessutom drev han fram bygget av tennisbanan och startade Tennisklubben Sämstad. Att han har lyckats med allt detta känner vi ju alla till. Bengt Forslöw var för vår klubb en stor tillgång och lade ned mycket arbete. Till Bengts efterträdare valdes Stig Pettersson och någon bättre kunde vi inte valt. Stig sparar sig inte varken vinter eller sommar, då han både underhåller oss och kommunens herrar med sin skrivkonst. Vi är alla skyldiga Stig ett stort tack för allt arbete han lagt ner i båtklubben.

1978

Vid årsmötet 1978 fick vi tillfälle att lära oss lite om livräddning. Svenska Livräddningssällskapet-Simfrämjandet hade stor uppvisning och informerade om hur man uppträder vid drunkningsolyckor. Detta år slöts också avtal med Anne-Marie Ejderbäck om 16 meter strand vid norra bryggan till det facila priset av 1 krona under 49 år. Tack Anne-Marie!

Melker & Inga Lundqvist gjorde en stor bragd genom att rädda livet på åtta personer, då de slagit runt i sin segelbåt ute på Gullmarsfjorden strax utanför Dyskärr. Fyra av personerna var barn mellan 2-7 år och räddningen var dramatisk men gick lugnt och metodiskt tack vare paret Lundqvist. Till sin hjälp hade de endast en stäveka och starka armar. Två av barnen kördes till lasarettet i Lysekil för observation. Alla klarade sig lyckligtvis till slut.

Sven Brandberg höll föredrag om historia om området kring Gullmarsfjorden under 9000 år. Sven hade själv gjort litteraturstudien om vikingar och annat.

1979

År 1979 beslutades att inträdelseavgiften skulle höjas från 200 kr till 400 kr för personer skrivna i kommunen och till 100 kr för övriga. Det var samma belopp som tillämpades åren framöver. Avgiften för dem som inte föredrar att jobba i hamnen höjdes till 200 kr. För pensionärer blev det oförändrat 100 kr.

1980

Året 1980 var det stora planer på gång då klubbmästaren och hans assistenter Östen Lundqvist och John Skoglund hade slagit sina kloka huvuden ihop och föreslog att alla träbalkar skulle bytas ut och ersättas med järnräls. Detta arbete låter för de flesta ganska enkelt men det kan jag informera alla som föredrog att betala in 200 kr. Istället för att arbeta, att de har kommit mycket billigt undan. Ett stort tack till alla de som medverkat med detta tunga arbete. Ett stort tack ska även riktas till vår då närmsta granne Torsten Nikander som ställt mycket material till förfogande gratis. Transporten av mycket material har vi Lars Nicklasson att tacka för. Han har utfört det gratis. Vi bugar oss också för Statens Järnvägar och Scanraff som också bidragit med material.

1981

Till årsmötet 1981 kunde kassören Gösta Arnell glädjande meddela att han hade tillräckligt med pengar i kassan för att kunna återbetala vår skuld till Vargön på 37.000 kr. Det var alltså tre år tidigare än det var nödvändigt. Vår kassör hade verkligen bevakat den ekonomiska sidan så det var med avsaknad vi avtackade honom när han lämnade Sämstad. Pär Larsson blev ny kassör och han höll också hårt i portmonnän, men han måste lämna oss på grund av skolutbildning på annan ort. Därefter kom kassör Conny Ljungberg och visade redan sitt första år att han kunde ta väl hand om klubbens pengar. Våra årsmöten hade vi hittills hållit vid hamnen under bar himmel. Men på grund av regn gick det inte. Vännen Erik Johansson ställde välvilligt sin loge till förfogande. Vilket han gjorde under många år. Vi tackar Erik för hans vänlighet.

1982

Sommaren 1982 slutade med storaffär för båtklubben då vi blev ägare till våra arrenderade bryggor och fastigheten 1:6 med 40.000 kvadratmeter inklusive skogen och båthuset. Hela kalaset gick på 25.000 kr och skulle betalas av med 4.000 kr om året med sista inbetalning 1987. Det var en mycket nöjd styrelse som avslutade denna sommar.

1983

År 1983 kunde vi alltså hålla vårt första styrelsemöte för året i egna lokaler. Det kändes naturligtvis skönt att få komma in i detta hus som rätteligen borde tillhört båtklubben för länge sedan, men bättre sent än aldrig. Självfallet rynkades det på näsan av våra snickarkunniga när de såg hur dålig kondition väggar och golv var, men för dessa medlemmar är det inga problem att rätta till de bristerna.

På fastigheten fanns och finns ännu mer skog som måste sågas ned och en gallring var nödvändig då skogen alltför lång tid fått växa vilt. Som sakkunnig ställde skogsvårdslärare Oskar Johansson i Kärr upp och tillsammans med Melker märkte de ut vilka träd som skulle sågas ner. Gunnar Hermansson och medlemmar har i vinter 1982-1983 sågat och röjt. Nu är allt bortforslat och sålt. Betalt har vi också fått och det ser ut som pengarna räcker till utgifterna. Vår förtjänst kan vi säga är en hög med virke. Vi TACKAR Melker, Erik och Kurt Back för allt arbete som ni haft med skogen och sågning av virket.

Många undrar naturligtvis hur vi kan ha så låga avgifter på båtplatserna. Mellan 1974 och tio år framåt höjdes de bara med 25 kr. Ingen kan säga att vi följer prisutvecklingen. Rätteligen borde båtplatserna redan 1984 kosta 300 kr. En av orsakerna till de låga avgifterna är all den frivilliga arbetskraften som medlemmar varje år lägger ner för att hålla bryggorna i god ordning. Styrelsen vill därför TACKA alla er som ställer upp och medverkar på arbetsdagarna.

Styrelsen och båtklubben vill rikta ett speciellt stort TACK till de som ställer upp även vintertid, vilket har varit nödvändigt. Den tunga rälsen som utgör bryggstomme måste transporteras på isen för att få dem på rätt plats. Utöver ansvarige Melker har vi även Eskil Torstensson och Östen Lundqvist som med sina svetsutrustningar både skär av järnet och svetsar ihop det igen på rätt plats. Sedan kommer snickarbröderna John och Wilhelm Skoglund och vad dom inte vet om snickeri är inte värt att veta. När material och utrustning hamnar under ytan eller bojfasten är i olag så kallade vi på Stig Insulan som alltid villigt ställer upp. Det finns nog många fler namn som borde nämnas och jag hoppas att ni ursäktar mig. En grov sammanräkning av antalet arbetade timmar har Melker försökt ta fram. De första åren noterade han inte tiden lika noga som han gör nu. Det kan röra sig om ca 250-300 timmar per år.

Nu sker ju allt arbete frivilligt det är därför det går så lätt och lekande. Arbetsdagarna har ju också den fördelen att vi lär känna varandra bättre och det är en fördel för samarbetet som jag hoppas alltid kommer att bestå. Ännu en gång ett stort TACK för allt nedlagt arbete samtidigt som jag önskar allting gott för de kommande åren i Båtklubben Sämstad.

1984 - Tioårsjubileum

Till festkommittén 1984 som har hand om denna unga jubileumsfest vill jag rikta ett varmt TACK. De ansvariga äro Inga Lundqvist, Gunborg Pettersson, Kurt Ingeltorp och Erik Johansson. Till Erik Johansson vill jag rikta ett extra stort tack för att han har ställt lokal till förfogande.

Båtklubben Sämstads 10 års jubileumsfest

Carl Gustaf Ström
Ordförande

Detta året diskuterades det även om nya sjöbodar på årsmötet 1984

1985

Stig Petterson var sekreterare och kunde glädjande berätta isen som var tjock detta året inte lyckades göra någon åverkan på bryggorna. Höststormarna klarades även relativt gott. Riseldning efter vinterns skogsarbeten hade utförts. Sjöbodarna kom på tal igen och det fanns prospekt från BOHUS i Munkedal om 7.000 kr per sjöbod inklusive montering. Det lilla fallfärdiga huset som låg på klipphyllan i hamnen beslutades rivas.

1986

vintern 1986/1987 hade ½ meter tjock is och bryggorna förflyttades och med de bofasta Sämstadbarnas hjälp kom de på plats igen till vårkanten lagom till båtsäsongen. Ett stort tack utdelas. En arbetsflotte planerades att byggas samt nytt golv i Ångbåtsmagasinet. Bryggorna skulle ändras något med nya konsoler.

1987

Det fanns 76 båtplatser i hamnen detta år. Ordföranden Carl Gustaf Ström avskedstalade och önskade båtclubbem lycka till i framtiden. Stig Insulan tog över ordförandeklubban och tackade Herr ström för alla de 13 åren i båtclubbem Sämstad och överlämnade en gåva.

1988

Stölder i båtar hade skett detta året. Sjöbodar diskuterades återigen.

1992

Hamnen hade nu 77 båtplatser och antalet båtinnnehavare var 69 stycken. Arbetsflotten hade byggts ihop och var klar att användas. Mindre skogsavverkning skedde i övre partiet av Oskar Johansson.. Byggnadslov för sjöbodar begärdes av kommunen. Viss oenighet rådde om hur dessa sjöbodar skulle komma att disponeras.

1993

Länstyrelsen avslog begäran om sjöbodar, beslutet överklagades. Gästbryggan var under planering detta år.

1994

Bryggorna flyttades av isen vid jultiden detta år och fick åter sitt rätta utseende efter bra medlemmars insatser. Tack än en gång! Gästbryggan var nu nästan klar. Leif Thorlin överlät en P-ring till gästbryggans boj.

1995

Gästbryggan var nu klar att tagas i bruk tack vare Melker Lundqvist fina insatser med andra som jobbat på den. Skogen beslutades att avverkas. Ritningar som förslag på klubbhusets utseende begärdes in från medlemmarna

1996/1997

Den mogna skogen fälldes under vintern och hanteringen med timmer, ris, uppläggning av virke etc sköttes av främst Eskil Torstensson och Stig Larsson som är värda ett varmt tack för de många timmar de lagt ned på detta arbete! Erik Carlssons förslag antogs på ett nytt Ångbåtsmagasin. Bygglov för ett nytt Ångbåtsmagasin som ersättning för det gamla magasinet beviljades. Högvatten fick en del bryggor att flytta på sig något vilket rättades till.

1998

Gert Kristensen och Wilhelm Skoglund lät uppföra ett nytt klubbhus tillsammans med andra medlemmar och den totala kostnaden för det nya klubbhuset stannade på strax över 30.000 kr tack vare att det fanns virke över från skogen som gick till försäljning till medlemmarna för 1600 kr/m³ samt att Wilhelm jobbade frivilligt som mycket sakkunnet och skicklig snickare. Båklubben är skyldig honom ett MYCKET STORT TACK för alla de timmar han lagt ned på byggnationen. Gerts pappa var snickare och han tog med sig en ide från Danmark som han applicerade på byggnationen. Det var att låta öppna en liten smal dörr in till ett sinnrikt hyllsystem för reservplank. Den lilla dörren till höger nere vid verkstaden är numera döpt till "Danskens dörr" av snickarna. När Gert började att riva ned det gamla taket så höll han på att ramla genom taket på ett ställe eftersom det var så ruttet. Grunden som bestod av då murkna stockar i botten togs bort och en ny grund gjöts direkt ovanpå de återstående stenarna från byggnadsgrunden. Måtten på bottenytan minskade därmed och byggnaden fick ett tak med flackare vinkel för att byggnaden inte skulle bli alltför hög. Höjden ökande endast 160 centimeter från den ursprungliga höjden till nocken och ändå finns där 2 våningar idag istället för endast en. Övre våningen är samlingslokal och disponeras av klubbens medlemmar samt

verkstaden i bottenvåningen då alla har egna nycklar. Ett nytt utedass byggdes in i hörnet på byggnaden med en stor tank för att det ska gå att slamsuga när behovet finns. Den manuella tömningen av dasset är numera bortrationaliserad. Skylten "Sämstad" som för övrigt är klubbens emblem var i mycket dåligt skick av tidens vassa tand. Skylten är gjord i massiv ekplanka gjordes i ordning av Daniel Forslöw och blev till nyskick med åtskilliga lager av Benárolja så att den blev spegelblank i ytfinishen. Grundidén med klubbhuset är att medlemmarna ska kunna låna samlingslokalen om de så önskar samt att medlemmarna nu har en egen klubblokal med bord samt bänkar att sitta på.

Invigningstalet hölls av Daniel Forslöw . Talet innehöll ett stor tack till de medlemmar som ställt upp på bygget och Gert Kristensen och Wilhelm Skoglund tackades med en gåva från klubben. Talet rörde även glädje över att den yngre generation som ska ta över så småningom hade fått ett fint arv i och med det nya Ångbåtsmagasinet. Ångbåtsmagasinets nya själ som var byggd med glädje ska låta sin nya själ sprida glädje för kommande generationer. Därefter sattes den nyrenoverade Sämstad-skylden upp mot sjösidan till fanfar av Lennart Reinholdsson på trumpet. Ett 40-tal kom på invigningen och medhavda räkor serverades med öl därefter blev det kaffe och kaka till härligt glad stämning. Lysekilsposten har intervjuat nyckelpersonerna till nya Ångbåtsmagasinet och fanns i tidningen den 14:e september 1998 på måndagen efter invigningen.

SLUT

LITTERATUR-REFERENSER

Källtyp	Titel – Författare	.
Internetsajt	500 år med Uddevalla - av Uddevalla kommun	
Bok	Skärgårdstrafiken i Bohuslän under 100 år av Wilhelm Hansson	
Skeppskatalog	Av Dag Almén.	
Turlistor	Från Ångaren Robert Thorburn till Sämstad. (Lysekilsposten).	
Bok	När Lökebacken blev Brastad av Bengt Kjellson.	
Häfte	Anteckningar om bohusläns historia av Sven Brandberg 1971.	
löst häfte	Tio år med båtklubben Sämstad av Carl Gustaf Ström.	
Brev	Till Bengt Forslöw från Bengt Hallberg 6 maj 1968.	
Protokoll	Klubbens årsberättelser och protokoll.	

SLUTORD

Sekreterare 1999 Daniel Forslöw på gästbryggan i Sämstad hamn.

Sekreterare (författaren) Daniel Forslöw kom till Sämstad vid först 3 dagars ålder sommaren 1967 och har växt upp i Göteborg sedan dess men ändå alltid älskat Sämstad sen barnsben. ”-Mina bästa minnen finns nog från Sämstad och det ligger mig varmt om hjärtat. Jag hoppas kunna hjälpa till att bibehålla en god sammanhållning mellan Sämstadbor så att vi är ”du” med varandra på ett rättframt sätt och att våra barn får lika ljuvliga minnen som Sämstad skänkt mig”. Häftet är författat mars 1999 för Båtklubben Sämstads medlemmar.